

hogy a postával szemben vagy annak keretén belül elkövetett bűncselekmények gyakran komoly feladatok elé állítják az igazságszolgáltatásra hivatott bírót, mert e bűncselekményekkel kapcsolatban felmerülő kérdések helyes eldöntése sokszor nem csupán a büntetőjog, hanem a postaüzlet és kezelés szabályainak alapos ismeretét kívánja meg.

A magyar posta az 1896. ezredéves országos kiállításon.

Írta: Dr. CSÓSZ ANNA középiskolai tanár, m. kir. postaellenőrnő.

Participation de la poste hongroise à l'exposition millénaire de 1896.
Par Mme la Dresse ANNA CSÓSZ, Professeur d'école intermédiaire, Contrôleuse de poste.

La fête de l'existence millénaire de notre patrie met en mouvement tout le pays. La poste hongroise a participé dans une large mesure aux travaux de préparation de l'exposition millénaire. L'organisation des travaux a été confiée à une Commission spéciale. Dans la suite, l'article décrit le pavillon des postes, des télégraphes et des téléphones et le recueillement de souvenirs de l'histoire des postes hongroises. A l'exposition, le public a montré un grand intérêt pour les appareils et engins télégraphiques et téléphoniques exposés. La matière a été gardée après l'exposition et constitue la base de notre future Musée postal en préparation.

A honfoglalás ezredéves megünneplésére az egész ország megmozdult. Hazánk legnagyobbjai: államférfiak, tudósok, művészek, a szellemi és a gazdasági élet vezetői fogtak össze, hogy a nagy nemzeti ünnep méltó legyen hazánk multjához és bizonyosságot tegyen más népek előtt, hogy a nehéz háborús küzdelmek ellenére, kulturális és gazdasági téren sem maradtunk el a békésebb légkörben élő nyugati nemzetek mögött.

Ebből a hatalmas kulturális munkából a magyar kir. posta is kivette részét.

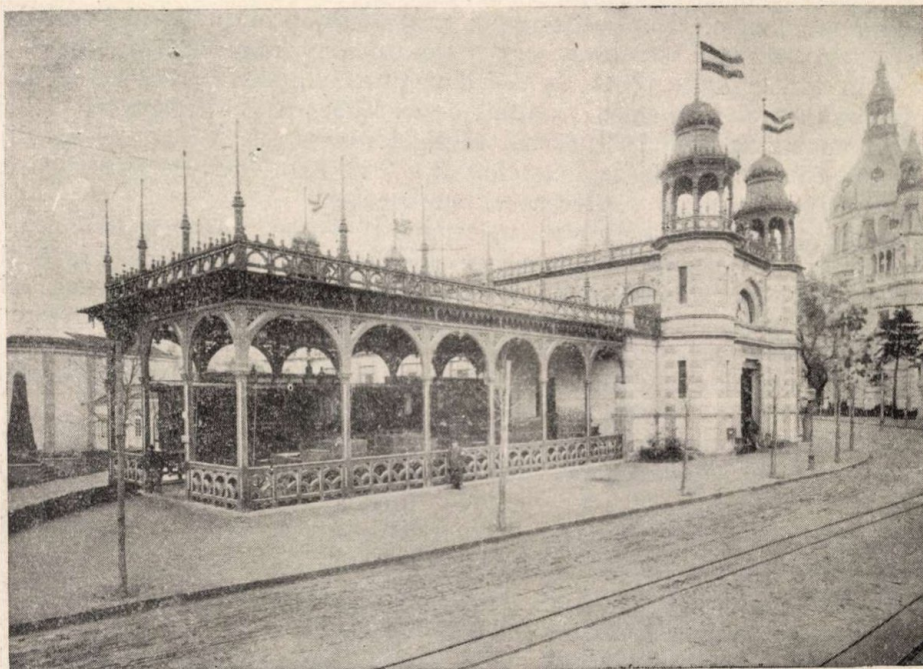
A posta, távirda és távbeszélő kiállítás megszervezésére és végrehajtására a kereskedelemügyi minisztérium V. szakosztályában (a posta, távirda és távbeszélő akkori minisztériális igazgatása) kiállítási bizottság alakult, melynek élén a szakosztály vezetője Heim Péter, majd 1895 augusztus 20-a után Szalay Péter állt.

A kiállításnak egyik főszervezője és irányítója — Nádor Vince miniszteri osztálytanácsos mellett — Kolossváry Endre műszaki tanácsos volt. Kolossváry 1895 májusában a kiállításra vonatkozóan nagyszabású tervet dolgozott ki. A terv kidolgozásánál tekintettel volt arra, „... hogy az intézet közigazdasági és kulturális hivatásának fontosságához mértén méltán legyen bemutatva.”

A kiállítás költségeire 109.000 forint hitel állott rendelkezésre, ami az

akkori viszonyokhoz képest igen tekintélyes összeg volt. Különösen, ha tekintetbe vesszük, hogy a műszaki és egyéb berendezési tárgyakat és anyagokat, — amelyek a kiállítás után az üzemben felhasználhatók voltak, — nem a kiállítási hitel terhére készítették, illetve szerezték be.

A posta, távirda és távbeszélő kiállítás részére külön pavillont építettek. A pavillon 600 m² zárt és 200 m² félszerszerűen fedett, nyitott helyiségből állott. Az utóbbiban vágányt fektettek és itt helyeztek el egy négytengelyű kombinált mozgópostakocsit és néhány különböző típusú lovaspostakocsit. (1. kép.)

1. kép. A m. kir. posta kiállítási csarnoka az 1896. ezredéves országos kiállításon.

A pavillon négytornyú díszes épület volt. Nagy gondot fordítottak külső és belső díszítésére. A két főbejárat felett, valamint a belső helyiségben is a posta, távirda és távbeszélő jelképezésére allegorikus alakokat helyeztek el. A belső helyiséget ezenkívül freskókkal és drapériákkal díszítették.

A kiállított anyag két fő célt szolgált, mégpedig, bemutatni a posta, távirda és távbeszélő történeti fejlődését és mindhárom szakban hű képét a 1896-iki állapotoknak.

A történeti anyag gyűjtésére már 1894-ben a P. T. R. T.-ban felhívták „...az összes posta- és távirdahivatalokat és a posta és távirda összes alkalmazottjait, hogy a kitűzött hazafiúi cél érdekében tőlük telhetőleg közreműköd-

jenek.“ Az anyag összegyűjtése a kerületi postaigazgatóságok útján történt. Ezenkívül az Országos Levéltárból, a Magyar Nemzeti Múzeumból, valamint a vidéki városok és a megyék levéltáraiból, sőt magánosoktól is sok történeti anyagot szedtek össze. A bécsi postamúzeum egy postamesteri kardot küldött.

Kár, hogy az egyes igazgatósági kerületekben összegyűjtött történeti anyagról a jegyzékek hiányoznak, csupán a pozsonyi igazgatóság által 1895 december 11-én beküldött anyagról van meg a leltár. Így csak ebből a jegyzékből, valamint az akkori iratokban talált utalásokból következtethetünk az összegyűjtött tekintélyes történeti anyagra, amelyek között, — hogy csak néhányat említsünk — voltak: postatérképek, címtáblák, vasládák, levélszekrények, pecsétnyomók, bélyegzők, a Paar hercegi család postacimerét ábrázoló kép, nyomtatványok, ruházati tárgyak, postatörténeti okiratok, régi szabályrendeletek, szolgálati utasítások, egyéb szakirodalmi könyvek, stb., stb.

A m. kir. országos posta- és távirdepénztár az addig kiadott bélyegekről és értékcikkekről gyűjteményt állított össze. Ebben a gyűjteményben voltak az 1873 augusztus 1-től 1879 február végéig érvényes „...külön távirtdai díjjegyenemek és értékjegyes nyomtatványok...” is. Ezt a bélyeg- és értékcikkgyűjteményt forgatható vasállványon helyezték el.

A posta- és távirdataanfolyam múzeumából, — amelyről már 1887-ben, a posta és távirda központi igazgatásának egyesítése alkalmával is történt említés — a kiállítás céljaira megfelelő tárgyakat kiválogatták és restaurálták. Főleg ebből a meglehetősen gazdag múzeális gyűjteményből állították össze a távirda és távbeszélő történeti fejlődését.

A kiállításnak az 1896-iki állapotot feltűntető részéről már több irattári adat áll rendelkezésre, ezért erről tökéletesebb képet lehet adni.

A kiállítási csarnokban egy minta posta-távirda és távbeszélő hivatal volt felállítva, amely egyúttal a kiállítási terület egyik működő postahivatala is volt.

Modellekben készítették el: a budapesti főpostahivatal akkori levéltovábbítási, levélleadási és pénzeslevél feladási osztályait.

Az akkor legújabb rendszerű levélgyűjtőszekrényt üvegfalakkal szerelték fel, hogy a közönség a szerkezet működését is lássa.

Eredeti nagyságú bábakban mutattak be: egy postalegényt, egy levélhordót és egy távirдавонallórt teljes felszereléssel. Kiállították az akkor használt összes postakezelési tárgyakat és eszközöket, valamint a nyomtatványokat.

Egy Morse írógépet ugyancsak üvegfalakkal burkoltak, úgy, hogy a gép működése is látható volt.

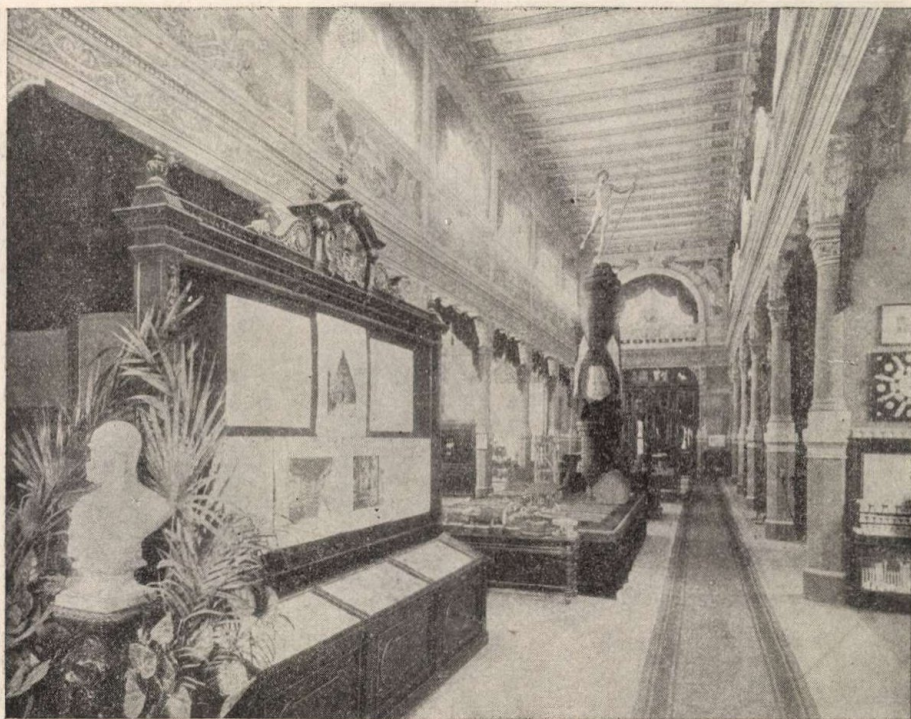
Felállítottak egy távbeszélő központot is, amely a kiállítás területén a távbeszélőszolgálatot is ellátta. Ez a központ, az 1896-ban Budapesten működő 4 távbeszélő központtal 20 összekötő vezeték útján látta el a kiállítás területének telefonszolgálatát, még pedig a Fürdő-utcai központtal 8, a Baross-utcaival 8, a Teréz-körúttal 3, a budaival pedig 1 vezeték kötötte össze.

Nevezetessége volt ennek a központnak, hogy itt állították fel az első hazánkban készült, multiplex-rendszerű 600 előfizető befogadására épült, de

1000 előfizetőig kibővíthető váltót. A váltónak azonban csak egyharmadrésze volt a posta-távirda és távbeszélő pavillonban kiállítva, míg a kétharmadrésze a készítő cég pavillonjában volt elhelyezve. Magyarország akkori technikai fejlettségére érdekes megemlíteni, hogy Bulgária a kiállításkor nálunk, illetve a készítő cégnél egy ilyen multiplex-váltót rendelt.

A kiállítás területén létesített távbeszélőhálózat építésénél egy korszakalkotó újítást is alkalmaztak. Ugyanis ekkor, illetve itt fektették először a kábeleket a földbe.

Erre vonatkozó 1895 október hó 25-én kiadott 69.474/1895. sz. K. M. rendelet a többek között ezeket mondja: „... Tekintettel azonban a különös viszo-

2. kép. A kiállítási csarnok belülről, a főbejáratától nézve.

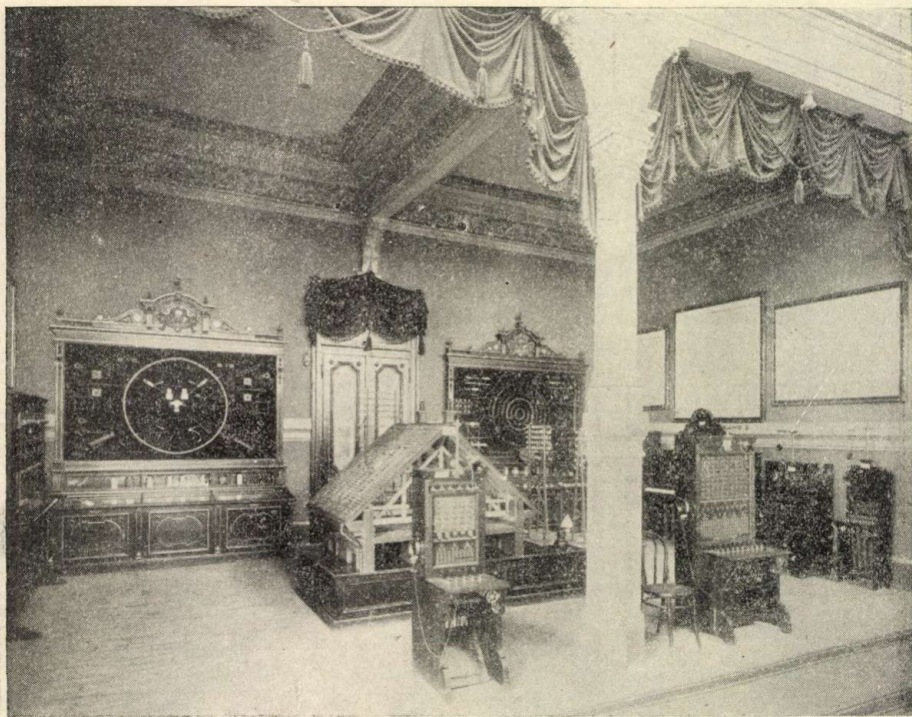
nyokra, valamint arra is, hogy tetemes hosszúságú kábel is lesz fektetendő, mely munka teljesen új és rendkívüli nagy vigyázatot igényel, nehogy mintegy 18.000 forintot képviselő kábelek a kiállítás után hasznavehetetlenné váljanak.”

Egyik igen látványos darabja volt a kiállításnak a postaoszloptelítőttelep-jének modellje, amelyet oly módon készítettek el, hogy a telep szivattyúi is működtek, a víz és a telítési eljárás a valósághoz hiven folyt. A modellen

bábuk voltak elhelyezve a különböző munkanemek végzését jelző helyzetekben.

Ezenkívül bemutatták még:

1. a budapest—bruck—bécsi, a budapest—marchegg—bécsi és a budapest—temesvári helyközi távbeszélő összeköttetések huzalfeszítési módjait,
2. 1 drb 50 ágú és 1 drb 18 ágú tetőtartó mintáját, az összes szerelési részek feltüntetésével, félig fedett fedélszékre szerelve,
3. keresztvassal ellátott párhuzamos egyes és kettős oszlopot, tartókkal és szigetelőkkel felszerelve,
4. egy kábelbódét teljesen felszerelve, amelyen a kábel és a légvezetékek

3. kép. A kiállítási csarnok egyik belső részlete.

bevezetési részletei is fel voltak tüntetve, sőt a kábel földbehelyezése is látszott,

5. a különböző kábelek metszeteit, a kábelkötéseket szemléltetően az elkészítés egyes stádiumaiban, a kötés mikénti készítésével,

6. a távirda- és távbeszélővonalak építésénél és fenntartásánál használt összes anyagok és számszámok mintáinak gyűjteményét. Ezek olyan módon voltak elhelyezve, hogy a tárgyak célja és használata szembeűnő volt.

A felsoroltak, valamint a megtalált irattári adatok, fényképek és a Közlekedési Múzeumban ma is — bárcsak töredékben — meglevő kiállítási tárgyak

alapján, kétségtelenül biztos, hogy a kiállítás úgy történeti, mint korabeli anyagban nagyon gazdag, igen értékes és megkapóan rendezett volt. (2., 3. kép.)

A kiállított tárgyak nagyrészt a postamúzeum alapjának szánták. Ennek a múzeális anyagnak gyarapítása céljából az állami és megyei szervek, valamint magánosok által a posta kiállítására beküldött tárgyak tulajdonosait felkérték, hogy azokat ajándékozzák a postamúzeumnak. Sok ilyen ajándékozás történt, még a megyei levéltárak részéről is. Ezek között voltak a postatörténetre vonatkozó különféle tárgyak, okmányok s iratok mellett a Beszterce-Naszód vármegye egyesített levéltárából az 1718—1773. évig terjedő időből származó 49 darab okmány, továbbá az 1849. évi székelyföldi postaviszonyokra vonatkozó iratok, Temes vármegye alispánja által ajándékozott 3 drb postára vonatkozó okmány, stb., stb.

Minthogy kiállítás után a postapavillont le kellett bontani, gondoskodni kellett a meglehetősen gazdag múzeális gyűjtemény elhelyezéséről.

A postának megfelelő helyisége nem lévén, — az államvasutak igazgatóságával történt megállapodás alapján — a kiállítási anyag nagy részét ideiglenes megőrzés végett, az államvasutak tulajdonát képező Közlekedési Csarnokban helyezték el. Az erre vonatkozó 1896 október 19-én kelt 69.899/896. sz. ügyirat szerint: „...Az említett tárgyak feletti felügyelettel — önként értőleg — egy posta-távirda közeg bizatnék meg...” Hogy ezt a felügyeletet miként és egyáltalában gyakorolták-e, erre vonatkozólag eddig nem sikerült hitelt érdemlő adatot találni.

Azokat a tárgyakat, amelyeket a Közlekedési Csarnokban nem lehetett elhelyezni, az országos posta-távirda gazdasági hivatalba szállították, ahol azokat az ócska postaszámadásba vételezték be, illetve tartották nyilván.

Azt, hogy a kiállított tárgyak illetőn való elhelyezését csak rövid időre szólnak tekintették, illetve, hogy a kiállítás kapcsán a postamúzeum felállításával igen komolyan foglalkoztak, bizonyítja, hogy a múzeális tárgyak gyűjtése a kiállítás után tovább folytatódott. A gazdasági hivatal is utasították, hogy a múzeum részére a tárgyak gyűjtésével tovább foglalkozzék és a forgalomból kivont szerelvények és egyéb felszerelési tárgyakat kísérje figyelemmel s az esetleges múzeális értékűeket jelentse.

A kiállítás után a múzeum céljaira beküldött tárgyakról, a kereskedelemügyi minisztérium V. szakosztályában leltárt is vezettek, amelynek 1897-ben már 445 tétele volt, de van adat 1900. év októberében történt múzeális tárgyak beküldésére is. Ezeket a tárgyakat is az országos posta-távirda gazdasági hivatal tárolta. Köztük a posta történetére igen értékes tárgyak, okmányok, stb. voltak. Ezekből csak néhányat említünk:

2 drb dárda, amelyet régebben a nagyváradi postahivatal éjjeli őrei használtak,

II. Rudolf császár pecsétje tokban,

II. Miksa császár pecsétje tokban,

Mária Terézia okmánya 1778. évből,

II. József császár okmánya 1787.

Az első postafelügyelőnek dr. Ary Ödön államtitkár által személyesen adott tiszti utasítása.

Az 1870-ik évben alapított postai kör 1872. évi ügyrendje, a tagok névsorával.

Továbbá régi postalegény egyenruházati tárgyak: 2 kabát, 2 nadrág, 1 pár cipő, 1 lófarkdíszítményes kalap.

Ezekon kívül régi nyomtatványok, betűzők, pecsétnyomók, okmányok, kezelési utasítások, rendeletek, stb. gyűlt össze a kiállítás után a postamúzeum részére.

Igen nagy kár, hogy abban az időben a m. kir. posta a múzeum számára nem talált megfelelő elhelyezést, mert ha az 1896-iki országos kiállításon együtt volt és a közvetlen következő években összegyűjtött nagyon értékes műzeális anyag ma meglenne, akkor a magyar postamúzeumnak — a berlini után — Európa egyik leggazdagabb és legértékesebb gyűjteménye lenne.

MŰSZAKI KÖZLEMÉNYEK

Articles techniques.

Összefüggés a távbeszélő előfizetők szaporulata és a kezdeményezett beszélgetések száma között.

Irta: KÓNYA SANDOR m. kir. postaműszaki tanácsos.

Rapport entre l'augmentation du nombre des abonnés téléphoniques et du nombre des conversations. Par M. SANDOR KÓNYA, Conseiller technique de poste.

Démonstration mathématique de l'influence de la variation du nombre des abonnés téléphoniques exercés sur le nombre des appels.

A távbeszélőközpontok méretezésének 3 igen fontos tényezője a várható előfizetői szám, továbbá a központ által lebonyolítandó várható igénybevételek száma és időtartama. Méretezés alatt általában a forgalom zavartalan lebonyolításához szükséges gépek, illetve áramkörök számának megállapítását értjük, mégpedig vagy egy teljesen új központi berendezés számára, vagy meglévő berendezés bővítése számára.

A várható előfizetők számát a fejlődési tanulmány alapján jó közelítéssel állapíthatjuk meg. A várható igénybevételek számát (következőkben hívásszámnak nevezem) csak a központra vonatkozó adatok mérlegelésével lehet megállapítani.

Kérdés most az, hogy egy bizonyos mértékű előfizetői szaporodás, vagy fogyás mi módon befolyásolja a kezdeményezett hívások számát.

Ennek a kérdésnek a tárgyalásánál fel kell tételezni azt, hogy a befo-